

Носенко Юлія Григорівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

Сухіх Аліса Сергіївна,
здобувач

Україна, м. Київ.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ СКЛАДНИК ІК-КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ: ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРІЇВ І ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНOSTI

Важливою умовою ефективного впровадження й використання програмно-апаратних засобів (ПАЗ) у навчальному процесі є дотримання психолого-педагогічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних вимог, що дозволить запобігти розвитку перевтоми учнів і мінімізуватиме потенційні негативні наслідки. Тому, розглядаючи процес навчання, важливо акцентувати увагу на здоров'язбережувальних аспектах використання ПАЗ.

Однією з пріоритетних умов здоров'язбережувального використання ПАЗ вважаємо формування й розвиток належного компетентнісного рівня учасників навчально-виховного процесу, зокрема учнів. Саме наявність відповідних знань, умінь, навичок здоров'язбережувального використання ПАЗ, сформованість ціннісних установок, переконань у доцільності дотримання необхідних заходів й обмежень, а також мотивація до цього, дозволяє створити підґрунтя для безпечного використання цифрових засобів не лише у навчанні в освітньому закладі, а й у позаурочний час, в побуті й дозвіллі.

Аналіз змісту здоров'язбережувальної та ІК-компетентності [1; 2; 6; 7; 8], що є ключовими в аспекті нашого дослідження, показав, що у зміст здоров'язбережувальної компетентності, як правило, вкладають навички раціонального харчування, рухової активності (ранкова гімнастика, регулярні заняття фізичною культурою, фізичною працею та ін.), санітарно-гігієнічні навички (особиста гігієна), режим праці та відпочинку (вміння чергувати розумову та фізичну активність, повноцінний відпочинок і т.д.). У вітчизняному освітньому просторі базисом для формування цієї компетентності визначено навчальну дисципліну «Основи здоров'я». У зміст ІК-компетентності, як правило, вкладають навички використання засобів ІКТ для розв'язання навчальних і професійних задач. Базис для формування ІК-компетентності учнів у ЗНЗ забезпечується шляхом викладання інформатичних дисциплін («Сходи до інформатики», «Інформатика», «Технології»).

Як бачимо, формування знань, умінь, навичок та відношень щодо здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів у

навчальному процесі однозначно не визначено в описі цих компетентностей, що потребує уточнення.

У результаті дослідження [3; 4; 5] ми дійшли висновку, що знання, уміння й навички здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів доцільно розглядати в межах ІК-компетентності як один з її складників, оскільки:

1. Ефективна робота з ПАЗ неможлива без знання й дотримання норм та вимог до їх безпечного, здоров'язбережувального використання.

2. Формування компетентності щодо здоров'язбережувального використання ПАЗ має передувати власне їх безпосередньому використанню у навчальному процесі (у якості пропедевтичного елемента).

3. Розвиток компетентності щодо здоров'язбережувального використання ПАЗ має проходити паралельно навчанню з використанням ПАЗ (у якості супроводжуючого елемента), упродовж всього періоду навчання, і головним чином, під час вивчення інформатичних дисциплін.

Під формуванням і розвитком *здоров'язбережувального складника ІК-компетентності (ЗСІКК) учнів* розуміємо формування й розвиток відповідних знань, умінь, навичок здоров'язбережувального використання ПАЗ, ціннісних установок, переконань у доцільності дотримання необхідних заходів й обмежень, а також мотивації до цього. Сформованість цієї компетентності дозволяє створити підґрунтя для свідомого й безпечного використання ПАЗ учнями не лише в навчальному процесі, а й у позаурочний час, в побуті й дозвіллі.

Серед критеріїв та показників сформованості ЗСІКК учнів основної школи визначаємо наступні:

- аксіологічний критерій (наявність переконань, що здоров'я – це важлива складова життя; усвідомлення необхідності збереження власного здоров'я; бажання, зацікавленість в оволодінні способами уникнення впливу на здоров'я шкідливих чинників; прагнення до здорового способу життя);

- знанневий критерій (знання правил безпечної роботи з ПАЗ; наявність знань про потенційні ризики від використання ПАЗ та шляхи їх уникнення; переконання в необхідності дотримуватись правил безпечної роботи з ПАЗ; бажання до системного поглиблення знання щодо збереження здоров'я під час роботи з ПАЗ);

- діяльнісний критерій (аналіз власного самопочуття в процесі роботи з ПАЗ з метою його корекції; самоконтроль власної діяльності з ПАЗ з урахуванням вимог здоров'язбереження; активність та ініціативність в оволодінні способами уникнення впливу на здоров'я шкідливих чинників; дотримання правил безпечної роботи з ПАЗ).

Про рівень сформованості ЗСІКК свідчать рівні сформованості кожного з його компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного та діяльнісного.

Ціннісно-мотиваційний компонент є основою для реалізації решти компонентів, адже особистісні мотиви є чинником ефективності будь-якої діяльності. Цей компонент охоплює систему переконань, ціннісних орієнтацій і вмотивованості особистості щодо збереження власного здоров'я,

її потреби, інтереси і установки на реалізацію заходів здоров'язбережувального спрямування.

Когнітивний компонент передбачає системне оволодіння відповідними знаннями щодо безпечного використання програмно-апаратних засобів у навчальному процесі: змісту правил безпечної роботи з комп'ютерною технікою; природи потенційних загроз під час роботи з програмно-апаратними засобами; обсяги рекомендованого часового регламенту роботи за комп'ютером; шляхів мінімізації негативного впливу комп'ютерної техніки на організм та ін.

Операційно-діяльнісний компонент охоплює вміння застосовувати теоретичні знання щодо здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів на практиці, і передбачає дотримання правил безпеки при роботі з комп'ютером; дотримання часового регламенту при роботі з комп'ютером; уміння адаптувати робоче місце відповідно до індивідуальних особливостей і потреб; самоаналіз власного самопочуття до, під час та після роботи за комп'ютером; самоконтроль та саморегуляція правильної постави в процесі роботи; систематичне переривання на фізичні розминки для зняття напруги з очей, м'язів та суглобів тощо.

Зазначені компоненти інтегруються в один синтезований об'єкт – здоров'язбережувальний складник ІК-компетентності учня, про рівень сформованості якого свідчать рівні сформованості кожного з компонентів.

Таким чином, ЗСІКК учнів основної школи є невід'ємним елементом здоров'язбережувального використання ПАЗ, а його розвиток дозволить сформувати в учнів знання, уміння, навички, ставлення, ціннісні орієнтації й мотивацію до здоров'язбережувального використання ПАЗ під час навчального процесу й дозвілля.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення методики формування ЗСІКК учнів та її апробацію.

Перелік використаних джерел та літератури

1. Антонова О.Є. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття) / О.Є. Антонова, Н.М. Поліщук // Вища освіта у медсестринстві : проблеми і перспективи : зб. статей всеукраїнської науково-практичної конференції. – 10-11 листопада 2011. – Житомир : Полісся, 2011. – С. 27-31.

2. Бойченко Т.Є. Формування здоров'язбережувальної компетентності як умова розвитку обдарованості / Т.Є. Бойченко // Педагогічний вісник. – 2010. – № 3-4 (15-16). – С. 12-15.

3. Воронцова Е.В. Визначення рівня обізнаності учнів і вчителів основної школи щодо здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів (результати дослідження) [Електронний ресурс] / Воронцова Е.В., Носенко Ю.Г., Сухих А.С. // Інформаційні технології і засоби навчання, 2014. – № 6 (44). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1156/863>

4. Носенко Ю.Г. Організаційно-педагогічні умови здоров'язберезувального використання програмно-апаратних засобів в основній школі / Носенко Ю.Г., Сухіх А.С. // Комп'ютер у школі та сім'ї : наук.-метод.журнал. – № 8 (128). – 2015. – С. 52-56.

5. Носенко Ю.Г. Характеристика організаційно-педагогічних умов здоров'язберезувального використання програмно-апаратних засобів в основній школі [Електронний ресурс] / Носенко Ю.Г., Сухіх А.С. // Зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених «Наукова молодь-2015» / за заг. ред. проф. Спіріна О.М. – К. : ІТЗН НАПН України, 2015. – Режим доступу: http://conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/Nosenko%20Yu_60_1448805222_file.%,%20Sukhikh%20A_60_1448805222_file._60_1448805222_file.doc

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

7. Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning [Electronic resource] // Official Journal L 394 of 30.12.2006. – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:c11090>

8. The Eight Key Competencies for Lifelong Learning: an Appropriate Framework Within Which to Develop the Competence of Trainers in the Field of European Youth Work or Just Plain Politics? [Electronic resource]. – Access mode: https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1881/Trainer_%20Competence_study_final.pdf